Modern Klasikler Dizisi - 155

ANTON ÇEHOV
KARA KEŞİŞ

Rusça aslından çeviren:
MUSTAFA KEMAL YILMAZ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV
KARA KEŞİŞ

ÖZGÜN ADI
ЧЕРНЫЙ МОНАХ

Çeviriye temel alınan baskı: Çehov A.P. Polnoye sobraniye soçineniy i pisem v 30 tt. Soçineniya v 18 tt. Tom 8. 1985.

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2020
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
KORHAN KORBEK

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM HAZİRAN 2020, İSTANBUL

ISBN 978-625-7070-93-5

BASKI: SENA OFSET AMBALAJ MAT. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ
Maltepe Mah. Litros Yolu Sk. No:2/4 Matbaacılar Sitesi 2 Dk: 4Nb9
Zeytinburnu/İstanbul Tel. (0212) 613 38 46 Sertifika No: 45030

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: MUSTAFA KEMAL YILMAZ

1980'de Mut'ta doğdu. 2007'de Gazi Üniversitesi Bilgisayar Eğitimi Bölümü'nü bitirdi. 2008-2010 arası Moskova Devlet Pedagoji Üniversitesi Rus Edebiyatı kürsüsünde yüksek lisans eğitimi aldı. 2015'te de aynı kürsünün doktora programından mezun oldu. Bugüne dek Lev Tolstoy, İvan Turgenyev, Arkadi Averçenko, Mihail Bulgakov, Rodyon Beryozov ve Viktor Pelevin'in roman ve öykülerini çevirdi. Nâzım Hikmet ve Aziz Nesin'in Sovyetler Birliği'nde Rusça basılmış, ancak Türkiye'de bilinmeyen yazılarından yaptığı çeviriler yayımlandı.

Modern
Klasikler
Dizisi - 155

Anton Pavloviç Çehov

Kara Keşiş

Rusça aslından
çeviren: Mustafa Kemal Yılmaz

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

I

Felsefe doktoru Andrey Vasiliç Kovrin yorulmuş ve sinirlerini harap etmişti. Tedavi olmak istememişti ama bir doktor ahbabına birlikte şarap içtikleri bir sırada meseleyi şöyle bir çıtlatmış, beriki de ona ilkbahar ve yazı köyde geçirmesini tavsiye etmişti. Tam o sırada Tanya Pesotskaya'dan Borisovka'ya gelip kendilerine misafir olmasını rica eden uzun bir mektup almıştı. O da bunun üzerine gerçekten de hava değişimine ihtiyacı olduğuna karar vermişti.

Önce (nisan ayında olmuştu bu) kendi köyüne, aile mülkü Kovrinka'ya gitmiş ve burada tek başına üç hafta geçirmişti; sonra, yolların düzelmesiyle birlikte atları hazırlayıp onu büyüten eski vasisi, tüm Rusya'nın bildiği ünlü bitki yetiştiricisi Pesotski'nin evine doğru yola koyulmuştu. Kovrinka ile Borisovka'nın arası yetmiş verst kadardı* ve yumuşacık ilkbahar yolunda rahat yaylı arabanın içinde yolculuk etmek hakikaten bir keyifti.

Pesotski'nin, kapısında fraklı bir uşağın beklediği, sütunların ve sıvası dökülmüş aslanların süslediği muazzam

---

* Yaklaşık yetmiş beş kilometre. (ç.n.)

büyüklükte bir evi vardı. Eskilerden kalma İngiliz tarzında düzenlenmiş kasvetli ve gösterişsiz parkı, evin neredeyse tam bir verst ötesindeki ırmağa kadar uzanıyor ve burada tüylü pençeleri andıran çıplak kökleriyle çam ağaçlarının üstünde büyüdüğü uçuruma benzer killi ve dik bir kıyıyla sona eriyordu; aşağıda su ıssız ıssız parlıyor, kederli ötüşleriyle çulluklar uçuyordu ve burada her zaman öyle bir ruh hali egemen oluyordu ki insanın oturup baladlar yazası geliyordu. Buna karşın, evin etrafında, avluda ve fidanlıklarla birlikte otuz desyatinlik* alan kaplayan meyve bahçesinde kötü havalarda bile neşe ve yaşama sevinci hâkimdi. Pesotski'nin evindekiler kadar şaşırtıcı gülleri, zambakları, kamelyaları, parlak beyazdan başlayıp is karasına kadar mümkün olan her renkten laleleri, kısacası böylesine bir çiçek zenginliğini Kovrin başka hiçbir yerde görmemişti. İlkbahar daha yeni başlamıştı ve çiçekliklerin asıl ihtişamı hâlâ seralarda saklanıyordu, ama ağaçlı yol boyunca ve sağa sola serpiştirilmiş tarhlarda açanlar bile bahçede dolaşırken, hele taçyaprakların her birinde çiy tanelerinin ışıl ışıl parladığı erken saatlerde, insanın kendisini narin renkler âleminde hissetmesi için yeterliydi.

Bahçenin bizzat Pesotski'nin küçümseyerek "ıvır zıvır" dediği dekoratif kısmı, çocukluk günlerinde Kovrin'in üzerinde masalsı bir tesirde bulunurdu. Hangi acayiplikler, incelikle düşünülmüş garibeler ve doğayla alay eden yaratıklar yoktu ki burada! Meyve ağaçlarından espalyerler, ehrami kavak şeklinde bir armut, küre biçimli meşeler ve ıhlamurlar, elma ağacından bir şemsiye, kemerler, monogramlar, şamdanlar ve hatta Pesotski'nin bitki yetiştiriciliğiyle ilk kez uğraşmaya başladığı yılı gösteren, eriklerle

* Yaklaşık otuz üç hektar. (ç.n.)

oluşturulmuş 1862 sayısı. Burada palmiyelerinki gibi dik ve sağlam gövdelere sahip zarif ve güzel ağaççıklara da rastlanıyor ve ancak dikkatle bakıldığında bu ağaççıkların aslında bektaşi ve frenk üzümleri olduğu anlaşılıyordu. Ama bahçedeki en büyük canlılık ve neşe kaynağı hiç durmayan hareketti. İnsanlar el arabaları, çapalar ve sulama bidonlarıyla sabahın erken saatlerinden akşama dek ağaçların ve çalıların etrafında, iki yanı ağaçlarla çevrili yürüyüş yollarında ve çiçek tarhlarında karınca gibi kıvıl kıvıl hareket ediyordu...

Kovrin, Pesotski'lerin evine akşam dokuzdan sonra vardı. Tanya ile babası Yegor Semyonıç'ı endişeli bir bekleyişin ortasında yakalamıştı. Termometrenin yanı sıra göğün berrak ve yıldızlı oluşu sabaha karşı don görüleceğine işaret ediyordu; bahçıvan İvan Karlıç ise şehre gitmişti ve güvenebilecekleri kimse yoktu. Yemekte sadece don meselesi konuşuldu ve Tanya'nın uyumaması ve saat birden sonra bahçeyi dolaşıp her şeyin yolunda olup olmadığını kontrol etmesi kararlaştırıldı; Yegor Semyonıç ise üçte, hatta daha erken bir vakitte kalkacaktı.

Kovrin bütün akşam Tanya'nın yanında oturdu, gece yarısından sonra da onunla birlikte bahçeye gitti. Hava soğuktu. Avluda kuvvetli bir yanık kokusu duyuluyordu. "Ticari" dedikleri ve Yegor Semyonıç'a her sene birkaç binlik net gelir getiren büyük meyve bahçesinde toprağın üstünde siyah, kesif, genzi yakan bir duman uzanıyor ve ağaçları sarıp sarmalayarak bu binlikleri dondan koruyordu. Buradaki ağaçlar dama düzeninde dikilmişti; sıralar, tıpkı asker safları gibi, dik ve düzgündü; hem bu katı kuralcı düzgünlük hem de bütün ağaçların aynı boyda olması ve tamamen birbirinin aynı taç ve gövdelere sahip olmaları manzarayı tekdüze, hatta iç karartıcı kılıyordu. Kovrin

ve Tanya gübre, saman ve envai türde çerçöple yakılan ateşlerin tüttüğü sıraları geçtiler; zaman zaman karşılarına dumanın içinde gölgeler gibi gezinen işçiler çıkıyordu. Sadece vişneler, erikler ve bazı elma türleri çiçek açmıştı, ama bahçenin tamamı dumanla kaplanmıştı; Kovrin ancak fidanlıkların yanına gelince derin bir nefes alabildi.

— Çocukken de burada dumandan hapşırırdım, –dedi omuzlarını kısarak.– Ama hâlâ anlamış değilim dumanın dondan nasıl koruduğunu.

— Hava bulutsuzsa, bulutların yerini duman alıyor... –diye yanıtladı Tanya.

— Peki bulut neden lazım?

— Kapalı ve bulutlu havada don görülmez.

— Demek bu yüzden!

Gülerek Tanya'nın elinden tuttu. İnce kara kaşlı, geniş, fevkalade ciddi ve üşümüş yüzü, başını serbestçe hareket ettirmesine mâni olan paltosunun kalkık yakası, dahası her hali; zayıflığı, endamı, çiy tanelerinden sakınmak için yukarı topladığı elbisesi Kovrin'in içini ısıtıyordu.

— Ya Rabbi, yetişkin olmuş bile! –dedi.– Beş yıl evvel buradan son defa ayrıldığımda henüz küçük bir çocuktunuz. Uzun bacaklı, cılız, saçı başı dağınık, kısacık elbiseler giyen bir kızcağızdınız ve ben de "balıkçıl" diyerek sizinle dalga geçerdim... Zaman nelere kadir!

— Evet, beş yıl! –diye iç çekti Tanya.– Köprünün altından çok sular aktı o günden beri. Söyleyin, Andryuşa, ama dürüstçe, –diye canlanarak devam etti adamın yüzüne bakarak,– bizden soğudunuz mu? Benimki de soru! Siz erkeksiniz, hayatınızı yaşıyorsunuz, üstelik ilginç bir hayat, önemli birisiniz... Yabancılaşmaktan doğal ne var! Ama yine de, Andryuşa, bizi aileniz olarak görün isterim. Buna hakkımız var.

— Öyle görüyorum, Tanya.

— Doğru mu söylüyorsunuz?

— Evet, doğru söylüyorum.

— Bizim evde bu kadar çok fotoğrafınız olduğuna şaşırdınız bugün. Ama biliyorsunuz, babam size tapıyor. Bazen sizi benden daha çok sevdiği hissine kapılıyorum. Sizinle gurur duyuyor. Siz bir biliminsanısınız, sıra dışı bir insansınız, parlak bir kariyer inşa ettiniz ve babam sizi kendisi yetiştirdiği için böyle olduğundan emin. Ben de buna mâni olmuyorum. Varsın öyle düşünsün.

Şafak çoktan sökmeye başlamıştı, özellikle havadaki duman kütleleri ve ağaç tepelerinin seçilmesine olanak veren berraklıktan anlaşılıyordu bu. Bülbüller şakıyor, tarlalardan bıldırcın ötüşleri çalınıyordu kulaklara.

— Yatma vakti geldi, –dedi Tanya.– Hava da soğuk. –Kovrin'in koluna girdi.– Geldiğiniz için teşekkür ederim, Andryuşa. Ahbaplarımız pek de ilginç insanlar sayılmaz, ki zaten sayıları da çok değil. Hayatımız bahçeden ibaret; bahçe, bahçe ve yine bahçe. Bodur, yarı bodur, –diye gülmeye başladı.– Aport, reinette, borovinka,* gözaşısı, kalemaşısı... Tüm ama tüm ömrümüzü bahçeye verdik, öyle ki rüyamda elma ve armut ağaçları dışında bir şey görmüyorum. Elbette yararlı ve güzel bir uğraş bu, ama insanın canı bazen sırf değişiklik olsun diye başka şeyler de istiyor. Tatillerde ya da öylesine bize geldiğiniz zamanlarda eve bir tazelik, bir aydınlık dolduğunu hatırlıyorum, adeta avizenin ve mobilyaların üstünden örtüleri çekip almışlar gibi. Küçük bir kızdım o zamanlar ama yine de anlıyordum.

Uzun uzun ve büyük bir heyecanla konuşuyordu. Nedense birden Kovrin'in aklına, yaz bitmeden bu küçük,

---

* Elma çeşitleri. (ç.n.)

zayıf ve konuşkan varlığa bağlanabileceği, kendini kaptırıp âşık olabileceği düşüncesi geldi, ikisinin durumunda o kadar olağan ve doğaldı ki bu! Bu düşünce içini ısıttı ve gülmesine sebep oldu; düşünceli, şirin yüze doğru eğildi ve sessizce söylemeye başladı:

Onegin, saklamaya niyetim yok,
Deli gibi seviyorum Tatyana'yı...*

Eve geldiklerinde Yegor Semyonıç çoktan uyanmıştı. Kovrin yatmak istemedi. İhtiyarla sohbet etti ve onunla birlikte bahçeye döndü. Yegor Semyonıç uzun boylu, geniş omuzlu ve koca göbekli bir adamdı, nefes darlığından mustaripti, ama her zaman öyle hızlı yürürdü ki, arkasından yetişmek hiç de kolay değildi. Fevkalade endişeli bir görüntüsü vardı, sürekli bir yerlere koştururdu ve bu esnada yüzünde öyle bir ifade olurdu ki, sanki bir dakika bile gecikirse her şey mahvolacaktı!

— İşte, kardeş, sana bir hikâye... –diye başladı nefeslenmek için durarak.– Toprağın yüzeyinde, gördüğün gibi, don var, ama termometreyi sopanın ucuna takıp iki sajen** yukarı kaldır, orası ılık... Neden dersin?

— Doğrusu, bilmiyorum, –dedi Kovrin ve güldü.

— Hım... Her şeyi bilmek kabil değil elbet... Zihin ne kadar geniş olursa olsun, her şeyi alacak diye bir kaide yok. Sen daha çok felsefeyle ilgiliydin, değil mi?

— Evet. Psikoloji öğretiyorum, genelde ise felsefe çalışıyorum.

— Sıkıcı değil mi?

— Tam tersi, bu olmadan yaşayamam.

— Çok şükür... –dedi Yegor Semyonıç kırlaşmış favori-

---

* Çaykovski'nin Puşkin'in aynı adlı eserinden uyarladığı *Yevgeni Onegin* operasından. Tanya ismi Tatyana'nın kısaltılmışıdır. (ç.n.)

** Yaklaşık dört buçuk metre. (ç.n.)

lerini dalgın dalgın sıvazlarken.– Çok şükür... Senin adına çok sevindim... çok sevindim, kardeş...

Derken ansızın bir yerlere kulak kabarttı ve yüzünde beliren dehşet ifadesiyle koşmaya başladı ve kısa süre sonra ağaçların ardında, duman bulutunun içinde kayboldu.

— Kim bağladı atı elma ağacına? –diye yürek paralayan, çaresiz feryadı işitildi ihtiyarın.– Hangi alçak, hangi itoğluit cüret etti atı elma ağacına bağlamaya? Aman Tanrım! Aman Tanrım! Harap ettiler, mundar ettiler, berbat ettiler, ırzına geçtiler! Mahvoldu bahçe! Öldü, öldü! Aman Tanrım!

Kovrin'in yanına döndüğünde ihtiyarın yüzünde tükenmiş ve hakarete uğramış gibi bir ifade vardı.

— Ne yapacağım ben bu şeytan tohumlarını? –dedi ağlamaklı bir sesle ellerini iki yana açıp.– Styopka gece gübre getirmiş, sonra da atı elma ağacına bağlamış! Şerefsiz, kalkmış koca yuların ipini sımsıkı dolamış bir de, kabuk üç yerden kavlamış. Ölür müsün, öldürür müsün! Neden yaptın diyorum, bön bön yüzüme bakıp gözlerini kırpıştırıyor! İpte sallandırsam soğumaz içim!

Sakinleştikten sonra Kovrin'i kucakladı ve yanağını öptü.

— Çok şükür... çok şükür... –diye mırıldadı.– Geldiğine o kadar sevindim ki anlatamam... Teşekkür ederim.

Sonra yine aynı hızlı yürüyüş ve endişeli yüz ifadesiyle bütün bahçeyi dolaştı ve eski yetiştirmesine bütün limonlukları, seraları, ısıtma barakalarını ve asrımızın mucizesi dediği iki arılığını gösterdi.

Onlar yürürken güneş yükselmiş ve parlak ışıklarıyla bahçeyi aydınlatmıştı. Hava ısınmıştı. Aydınlık, neşeli ve uzun bir gün olacağını hisseden Kovrin henüz mayıs ayının başında olduklarını ve kendilerini en az şimdiki kadar

aydınlık, neşeli ve uzun bir yazın beklediğini fark etti ve birden göğsünde, çocukluğunda bu bahçede koştururken hissettiği o mutluluk ve gençlik dolu duygu kıpırdadı. Bunun üzerine o da ihtiyarı kucakladı ve şefkatle öptü. İkisi de duygulanarak eve yürüdüler ve eskilerden kalma fağfur fincanlarda kremalı çay içip yanında da doyurucu hamurişi açmalardan yediler. Bu gibi ayrıntılar Kovrin'e bir kere daha çocukluğunu ve ilkgençliğini hatırlattı. Şimdinin harikuladeliği ile geçmişin tesirleri iç içe geçiyordu; bunlar bir yandan yüreğini eziyor, diğer yandan da iyi hissetmesine neden oluyordu.

Tanya'nın uyanmasını bekledi ve onunla kahve içti, etrafı gezdi, sonra odasına çekilip çalışmaya koyuldu. Dikkatle okuyor, notlar alıyor ve açık pencerelerden dışarıya ya da masanın üstündeki vazolarda duran, çiy taneleri yüzünden hâlâ ıslak çiçeklere bakmak için ara sıra başını kaldırıyor, sonra yeniden kitaba eğiyordu, sanki tüm damarları keyiften tir tir titreyip kıpır kıpır ediyordu.

II

Kovrin şehirdeki gibi asabi ve huzursuz bir yaşam sürmeye köyde de devam etti. Çok okuyup çok yazıyor, İtalyanca öğreniyor ve gezintiye çıktığında da, büyük bir zevkle, yakında yeniden çalışmaya başlayacağı anın hayalini kuruyordu. O kadar az uyuyordu ki, herkes şaşıyordu; gündüz kazara yarım saatliğine dalarsa, sonrasında bütün gece uyumuyor ve uykusuz geçen gecenin ardından hiçbir şey olmamış gibi zinde ve neşeli hissediyordu.

Çok konuşuyor, şarap içiyor ve pahalı purolardan tüttürüyordu. Pesotski'lere sık sık, hatta neredeyse her gün Tanya'yla birlikte piyano çalıp şarkı söylemeye komşu genç kızlar geliyordu; komşularından çok iyi keman çalan

genç bir adam da geliyordu bazen. Kovrin müziği ve şarkıları hırsla dinliyor ve bunlar yüzünden bitkin düşüyordu, bu bitkinlik fiziksel açıdan kendini gözlerinin kapanması ve başının yana düşmesi şeklinde dışa vuruyordu.

Bir keresinde akşam çayından sonra balkonda oturmuş kitap okuyordu. Bu sırada misafir odasında Tanya sopranoda, genç kızlardan biri kontraltoda ve genç adam da kemanda Braga'nın meşhur serenadını* çalışıyorlardı. Kovrin sözlere kulak kabartıyor –Rusçaydı sözler– ama manalarını bir türlü çözemiyordu. Nihayet kitabı bırakıp daha dikkatli dinleyince anladı: Kendini hastalık derecesinde hayallere kaptırmış bir genç kız gece bahçede bazı esrarengiz sesler duyuyordu, öylesine harikulade ve acayipti ki sesler, genç kız biz fanilere anlaşılmaz gelen ve bu yüzden göklere geri dönen bu ahengin kutsal olduğunu kabul etmek zorunda kalıyordu. Kovrin'in gözleri kapanmaya başladı. Yerinden kalktı ve bitkin bir halde misafir odasında, sonra da salonda dolandı. Şarkı sona erince Tanya'nın koluna girdi ve ikisi birlikte balkona çıktılar.

— Bugün sabahtan beri aklımı kurcalayan bir efsane var, –dedi.– Bir yerde mi okudum, yoksa birinden mi duydum, hatırlamıyorum, ama tuhaf ve hiçbir şeyle uyuşmayan bir efsane bu. Öncelikle sarih olmadığını söylemem lazım. Bundan bin yıl evvel kapkara giyinmiş bir keşiş Suriye'de ya da Arabistan'da bir çölde yürüyormuş... Yürüdüğü yerin birkaç mil ötesinde balıkçılar gölün yüzeyinde ağır ağır ilerleyen başka bir kara keşiş görmüş. İkinci keşiş meğer bir serapmış. Şimdi bütün optik yasalarını unutun, belli ki efsane de tanımıyor bu yasaları, devamını dinle-

---

* İtalyan besteci Gaetano Braga'nın (1829-1907) *Meleğin Serenadı* ya da *Ulah Efsanesi* olarak bilinen bestesi. (ç.n.)

yin. Seraptan ikinci bir serap meydana gelmiş, ondan da bir üçüncüsü, öyle ki kara keşişin sureti sonsuza kadar atmosferin bir katmanından diğerine iletilmiş. Kâh Afrika'da görüyorlarmış onu, kâh İspanya'da, kâh Hindistan'da, kâh Uzak Kuzey'de... Nihayet dünya atmosferinin sınırlarının dışına çıkmış ve sönüp gidebileceği şartlara bir türlü rast gelmeden tüm kâinatı gezmeye devam etmiş. Belki şimdi Mars'ta bir yerde görünüyor ya da Güneyhaçı takımyıldızının bir yıldızında. Ama, cancağızım, efsanenin en mühim ve en güzel tarafı şu ki, keşişin çölde yürüdüğü günden tam bin yıl sonra serap bir kere daha dünyanın atmosferine girecek ve insanlara görünecek. Ve güya bu bin yıllık süre dolmak üzere... Efsane doğruysa kara keşişi bugün yarın görmemiz gerek.

— Tuhaf bir serap, –dedi efsaneyi beğenmeyen Tanya.

— Ama en şaşırtıcı kısmı şu, –diyerek güldü Kovrin.– Bu efsanenin kafama nasıl girdiğini bir türlü hatırlayamıyorum. Bir yerde mi okudum? Yoksa birinden mi işittim? Kara keşişi rüyamda gördüm belki de? Tanrı üstüne yemin ederim ki hatırlamıyorum. Ama efsane aklımı kurcalıyor. Bütün gün bunu düşündüm.

Tanya'nın misafirlerin yanına dönmesine izin verdikten sonra evden çıktı ve zihni düşüncelerle meşgul, çiçek tarhlarının yanından geçti. Güneş batmak üzereydi. Az evvel sulandıklarından olsa gerek, çiçekler nemli ve sinir bozucu bir koku yayıyordu. Evde yeniden şarkı söylenmeye başladı, uzaktan gelen keman sesi insan sesini çağrıştırıyordu. Kovrin efsaneyi nerede duyduğunu ya da okuduğunu hatırlamak için zihnini zorlayarak aheste aheste parka yöneldi ve farkına varmadan ırmağa ulaştı.

Çıplak köklerin yanından dik kıyıyı dolaşan patikayı kullanarak suya indi, burada çullukların huzurunu kaçırdı

ve iki ördeği korkuttu. Batan güneşin son ışıkları yer yer kasvetli çamlarda yansıyordu hâlâ, ama akşam ırmağın üstüne tam anlamıyla çökmüştü bile. Kovrin tahta köprüden karşıya geçti. Karşısında henüz çiçeklenmemiş taze çavdarla kaplı geniş bir arazi uzanıyordu şimdi. Ufka kadar ne bir ev ne de bir insan görünüyordu; patika takip edilirse, güneşin az evvel battığı, akşam kızıllığının tüm azameti ve genişliğiyle alev alev yandığı o bilinmez ve esrarlı yere kadar gidilebilirdi sanki.

"Burası ne ferah, ne kadar özgür ve sessiz!" –diye düşünüyordu Kovrin patikada yürürken.– "Sanki tüm dünya pusuya yatmış bana bakıyor ve anlaşılmayı bekliyor..."

Fakat tam bu sırada çavdarlar dalgalandı ve hafif bir akşam esintisi yumuşak bir dokunuşla Kovrin'in şapkasız başına değdi. Bir dakika sonra bir kere daha esti rüzgâr, ama bu sefer daha büyük bir kuvvetle: Çavdarlar hışırdadı ve geriden çamların pes uğultusu işitildi. Kovrin şaşırarak durdu. Ufukta tıpkı bir dalaz ya da hortuma benzeyen yüksek kara bir sütun yükseliyordu yerden. Hatları belirsizdi, ama bir yerde sabit durmadığı hemen anlaşılıyordu; tersine, korkutucu bir süratle ilerliyor ve tam da oraya, dosdoğru Kovrin'in üzerine geliyordu, üstelik yakına geldikçe küçülüp belirginleşiyordu. Kovrin yol vermek için kenara çekilip çavdarların arasına daldı ve bunu son anda başardı...

Kapkara giyinmiş, kır saçlı, kara kaşlı bir keşiş göğsünde çaprazladığı kollarıyla süratle yanından geçti... Çıplak ayakları yere değmiyordu. Üç sajen kadar geçtikten sonra dönüp Kovrin'e baktı, yumuşak ve aynı zamanda sinsi bir gülümsemeyle başını eğip selam verdi. Fakat ne kadar soluk, hem de korkunç derecede soluk ve zayıf bir yüzdü bu! Yeniden büyümeye başlayıp uçarak ırmağı aştı, ses çıkar-

madan killi kıyıya ve çamlara çarptı, sonra da içlerinden geçip tıpkı bir duman gibi dağılıp gitti.

— Şu işe bakın... –diye mırıldadı Kovrin.– Demek efsane gerçekmiş.

Yaşadığı tuhaf hadiseye izahat getirmeye çalışmadan, keşişin sadece kara kıyafetini değil, hatta yüzünü ve gözlerini de bu kadar yakından, bu kadar net görebildiği için memnun bir halde hoş bir heyecan hissiyle eve döndü.

Parkta ve bahçede insanlar yürüyor, evde müzik çalınıyordu, demek ki keşişi bir tek o görmüştü. Her şeyi Tanya ve Yegor Semyonıç'a anlatmak için kuvvetli bir istek duydu, ama muhtemelen saçmaladığını düşüneceklerine ve bunun onları korkutacağına kanaat getirdi; en iyisi susmaktı. Kahkahalar atıyor, şarkı söylüyor ve mazurka yapıyordu, neşesi yerindeydi ve herkes, hem misafirler, hem de Tanya, bugün Kovrin'in yüzünün tuhaf, ışıltılı ve ilham verici bir ifadeye büründüğünün ve onun çok ilginç bir insan olduğunun farkına vardı.

III

Akşam yemeğinin ardından misafirler dağılınca Kovrin de odasına çekilip kanepeye uzandı: Keşişi düşünmek istiyordu. Ama bir dakika sonra Tanya girdi içeri.

— İşte, Andryuşa, okuyun babamın makalelerini, – dedi bir broşür ve fasikül yığını uzatarak.– Muhteşem makaleler. Harikulade yazıyor.

— Tabii ya, ne demezsin! –diyordu arkasından içeri giren Yegor Semyonıç zorlama bir gülümsemeyle; utandığı belliydi.– Söylediklerine kulak asma lütfen ve hiç okuma! Ama uyumak istiyorsan başka tabii: Mükemmel bir uyku ilacı çünkü.

— Bence muhteşem makaleler bunlar, –dedi Tanya kendinden son derece emin.– Okuyun, Andryuşa, sonra da daha sık yazması için babamı ikna edin. İstese bitki yetiştiriciliği kitabı bile yazabilirdi.

Yegor Semyonıç asabi bir kahkaha attı, kızardı ve genellikle mahcup yazarların söylediği türden cümleler sarf etmeye başladı. Yavaş yavaş pes ediyordu.

— O halde önce Gaucher'nin makalesini ve şu Rusça kısa olanları oku, –diye mırıldadı titreyen ellerle broşürleri karıştırırken.– Yoksa anlayamazsın. İtirazlarımı okumadan önce neye itiraz ettiğimi bilmen gerek. Gerçi saçmalık hepsi... Dehşet sıkıcı. Zaten yatma vakti de geldi galiba.

Tanya odadan çıktı. Yegor Semyonıç, Kovrin'in yanına oturdu ve derin derin iç çekti.

— Evet, kardeşim... –diye başladı bir süre sustuktan sonra.– Gördüğün gibi, sevgili felsefe doktorum. Makale yazıyorum, sergilere katılıyorum, madalya topluyorum... Pesotski'nin elmaları, diyorlar, işte böyle, kocaman; Pesotski, diyorlar, bahçesiyle kendine bir servet yaptı. Uzun lafın kısası, "Para da Koçubey'de, şan da"*. Ama bazen merak ediyorum: Ne için hepsi? Bahçe hakikaten muhteşem, örnek bir bahçe... Bahçe değil, devlet nezdinde yüksek öneme sahip bir müessese adeta, çünkü Rus ekonomisi ve Rus sanayisine, nasıl denir, çağ atlatacak bir şey bu. Ama ne için? Amaç ne?

— Belli değil mi, getirisi ortada.

— O anlamda demedim. Kafama takılan soru şu: Ben ölünce bahçeme ne olacak? Ben olmasam şimdi gördüğün haliyle bir ay bile dayanmaz. Başarılı olmanın sırrı bahçenin büyük, işçinin çok olmasında değil; sır, yaptığım işi

---

* Puşkin'in epik şiiri *Poltava*'dan. (ç.n.)

sevmemde, anlıyor musun, belki canımdan bile çok sevmemde. Bir bak bana: Her şeyi kendim yapıyorum. Sabahın köründen gece yarılarına kadar çalışıyorum. Tüm aşıları kendim yapıyorum, budamayı kendim, dikimi kendim, her şeyi kendim. Bana yardım ettiklerinde kıskanıyorum ve işi kabalığa vardıracak kadar sinirleniyorum. Bütün sır sevgide, yani gözün gibi bakmada, üzerine titremede, bir saatliğine bile olsa bir yere misafir gittiğinde, yüreğinde sıkıntı hissetmede, acaba bahçeme bir şey olur mu diye altüst olmada. Peki ben ölünce kim bakacak? Kim çalışacak? Bahçıvan mı? İşçiler, öyle mi? Bak sana ne diyeceğim, sevgili dostum: Bizim işte asıl düşman ne tavşan, ne mayıs böceği, ne de don, asıl düşman "başkası"dır.

— Peki ya Tanya? –diye sordu Kovrin gülerek.– Onun tavşandan daha zararlı olduğunu kimse iddia edemez. İşi biliyor ve de seviyor.

— Evet, biliyor ve de seviyor. Ölümümden sonra bahçe ona kalır ve o da başa geçmek isterse, elbette bundan daha iyisi olamaz. Ama, olur da, Tanrı göstermesin, ya evlenirse? –diye fısıldadı Yegor Semyonıç ve korku dolu gözlerle baktı Kovrin'e.– Tabii ya! Evlenecek, çoluk çocuğa karışacak, o vakit bahçeyi düşünecek hali mi kalır? Beni en çok korkutan da ne biliyor musun: Bir delikanlıyla evlenecek, o da açgözlülük edip bahçeyi tüccarlara kiraya verecek ve her şey daha ilk yıldan cehennemi boylayacak! Bizim işte kadın "Tanrı'nın Kırbacı" demektir!

Yegor Semyonıç iç çekti ve bir süre sustu.

— Belki bu bencillik, ama açık konuşuyorum: İstemiyorum Tanya'nın evlenmesini. Korkuyorum! Züppenin teki geliyor elinde kemanla eve, gıy gıy edip gidiyor; Tanya evlenmez onunla, biliyorum, çok iyi biliyorum bilmesine

ama onu görmeye de dayanamıyorum! Doğrusu, kardeş, ben de az acayip değilim. Kabul.

Yegor Semyonıç kalktı, heyecanlı heyecanlı odayı dolaştı ve halinden çok önemli bir şey söylemek istediği, ama tereddütte kaldığı belliydi. Nihayet kararını verdi ve ellerini cebine sokarak söze girdi:

— Seni çok severim, bu yüzden seninle açık konuşacağım. Bazı civcivli meselelere basit yaklaşırım ve aklımdan geçeni doğrudan söylerim ve sözüm ona "mahrem düşüncelere" tahammülüm yoktur. Açıkça söylüyorum: Kızımı vermekten korkmayacağım tek insan sensin. Akıllısın, vicdan sahibisin ve en sevdiğim işin mahvolmasına müsaade etmezsin. En önemlisi de seni oğlum gibi seviyorum... ve seninle gurur duyuyorum. Tanya'yla aranızda bir aşk başlarsa, ne diyebilirim ki, bundan çok memnun olurum, hatta mutluluk duyarım. Açıkça söylüyorum bunu, ağzımda gevelemeden, dürüst bir insan gibi.

Kovrin güldü. Yegor Semyonıç çıkmak için kapıyı açtı ve eşikte durdu.

— Tanya'yla bir oğlunuz olsaydı, onu bitki yetiştiricisi yapardım, –dedi bir süre düşündükten sonra.– Neyse, boş hayaller bunlar... İyi geceler.

Yalnız kalınca Kovrin rahat bir şekilde uzandı ve makaleleri okumaya koyuldu. Birinin başlığı şu şekildeydi: "Ara Ürün Üzerine." Bir diğerininse şöyle: "Bay Z.'nin Yeni Bahçe Yapımı Sırasında Toprağın Derin Sürümü Hakkındaki Yazısı Üzerine Birkaç Söz." Bir başkası da şöyle: "Durgun Gözaşısı Üzerine İlave Hususlar" ve bu minvalde devam ediyordu. Fakat ne kadar huzursuz ve düzensiz bir ton, ne kadar sinirli, hatta neredeyse hastalıklı bir ateşlilik! İşte en yumuşak başlıklısı ve en az tepkisel olanı galiba Rus Antonov elmasından bahseden şu

makale. Ama Yegor Semyonıç "audiatur altera pars"* ile başlıyor, "sapienti sat"** ile bitiriyor; bu iki vecize arasında ise "doğayı yüksek kürsülerinden izleyen hakiki bitki yetiştiricisi baylarımızın eğitimli cahilliğine" ya da "şöhretini cahillere ve amatörlere borçlu olan" Bay Gaucher'ye yönelik fokur fokur kaynayan çeşit çeşit keskin ifade ve hemen ardından meyve çalarken ağaçları kıran mujiklerin artık sopayla dövülememesinden*** yakınan yersiz, doğallıktan ve samimiyetten uzak bir eseflenme.

"İşin kendisi güzel, hoş ve sağlıklı, ama savaş ve ihtiras burada da eksik değil," –diye düşündü Kovrin.– "Her yerde, rekabetin olduğu tüm alanlarda sinirlilik ve yüksek hassasiyet fikir insanlarının ayırt edici özelliği. Belki de böyle olması gerek."

Yegor Semyonıç'ın makalelerini fevkalade beğenen Tanya'yı hatırladı. Orta boylu, solgun, köprücükkemiği görünecek kadar cılız; gepgeniş açılmış ve bir şey arıyormuşçasına hep dikkatle bakan akıllı kara gözler; yürüyüşü babasınınki gibi küçük adımlarla ve aceleci. Çok konuşuyor, tartışmayı seviyor ve bu sırada ağzından çıkan bütün ifadelere, hatta en önemsiz olanlara bile, manidar jest ve mimikler eşlik ediyor. Son derece sinirli olsa gerek.

Kovrin okumaya kaldığı yerden devam etmeye çalıştı, ama hiçbir şey anlamadığını görünce bıraktı. Bir süre önce mazurka yapıp müzik dinlerken içinde bulunduğu hoş uyarılmışlık şimdi ona eziyet ediyor ve içinde pek çok düşünce uyandırıyordu. Yerinden kalktı ve kara keşişi düşünerek odada dolaşmaya başladı. Bu acayip, doğaüstü

---

* (Lat.) "Diğer tarafı da dinleyelim." (Yazarın notu.)

** (Lat.) "Arif olan anlar." (Yazarın notu.)

*** Çarlık Rusya'sında bedensel ceza on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında kademeli olarak kaldırıldı. (ç.n.)

keşişi sadece kendisi gördüyse, demek ki hastaydı ve iş halüsinasyon görmeye kadar varmıştı. Ulaştığı bu fikir onu korkuttu, ama bu korku uzun sürmedi.

"Ama iyiyim ve kimseye fenalık etmiyorum; demek ki halüsinasyonlarımda kötü bir şey yok," –diye düşündü ve kendini yeniden iyi hissetti.

Kanepeye oturdu ve tüm benliğini saran anlaşılmaz sevinci dizginlemek istercesine başını ellerinin arasına aldı, sonra yeniden dolaştı ve çalışmaya oturdu. Ama kitapta okuduğu fikirler onu tatmin etmemişti. Devasa bir şey istiyordu, uçsuz bucaksız, insanı şaşkına çeviren şeyler. Sabaha karşı soyundu ve istemeye istemeye yatağa girdi: Uyumak gerekti ne de olsa!

Bahçenin yolunu tutan Yegor Semyonıç'ın uzaklaşan adımları duyulunca Kovrin zili çaldı ve uşaktan şarap getirmesini istedi. Zevkle birkaç kadeh *Lafite* içti, sonra yorganı başına çekti; bilinci bulandı ve uykuya daldı.

IV

Yegor Semyonıç ve Tanya sık sık münakaşa edip birbirlerine nahoş sözler söylüyorlardı.

Bir sabah bir meseleden ötürü tartıştılar. Tanya ağlamaya başladı ve odasına gitti. Öğle yemeğine de, çaya da çıkmadı. Yegor Semyonıç başlarda, adalet ve düzen ihtiyacının kendisi için dünyada her şeyden önce geldiğini öğretmek ister gibi kibirle şişinerek ortalıkta dolanıyordu, ama daha fazla dayanamadı ve süngüsü düştü. Hüzünlü hüzünlü parkta geziniyor ve içini çekiyordu: "Aman ya Rabbi, aman ya Rabbi!" Öğle yemeğinde de tek lokma yemedi. Nihayet vicdan azabı çeken bir suçlu gibi kilitli kapıyı çaldı ve ürkekçe seslendi:

— Tanya! Tanya?

Kapının ardından cılız, ağlamaktan bitap düşmüş, ama yine de kararlı bir ses işitildi cevap niyetine:

— Rica ederim beni rahat bırakın.

Beyle küçükhanımın çektiği eziyet tüm eve, hatta bahçede çalışan insanlara da yansımıştı. Kovrin kendi ilginç çalışmasına gömmüştü başını, ama sonlara doğru sıkıldı ve rahatsız oldu. Evi saran olumsuz havayı dağıtmak için araya girmeye karar verdi ve akşamüzeri Tanya'nın kapısını çaldı. Girmesine müsaade edildi.

— Aa, ne kadar ayıp! –diye girdi söze yarı şaka, bir yandan da şaşkınlıkla bakıyordu Tanya'nın ağlamaktan al al olmuş kederli yüzüne.– O kadar ciddi demek? Aa!

— Ama bir bilseniz bana ne çektirdiğini! –dedi Tanya ve oluk oluk, acı acı yaşlar boşandı kocaman gözlerinden.– Bıktırdı beni! –diye sürdürdü parmaklarını kenetleyerek.– Ne dedim ki ben ona... ne... Tek söylediğim, fazla işçi tutmamızın... ne gereği var, istediğin... istediğin zaman gündelikçi bulmak mümkünken. Ne de... ne de olsa işçiler hafta boyu boş boş oturuyor... Tek... tek söylediğim bu, ama o bağırıp çağırdı ve ağzına geleni söyledi bana... hakaret dolu, kırıcı sözler etti. Ben bunu hak edecek ne yaptım?

— Yeter, yeter, –dedi Kovrin, Tanya'nın saçını düzelterek.– Atıştınız, ağladınız ve bitti. Uzun süre kızgın kalmak olmaz, iyi değil bu... dahası babanız sizi her şeyden çok seviyor.

— Ha... hayatımı mahvetti, –diye devam etti Tanya hıçkıra hıçkıra.– Tek duyduğum hakaret ve... ve kabalık. Beni evinde fazla görüyor. Ne diyebilirim? Hakkı var. Yarın buradan gideceğim, telgraf memuresi olacağım... Ne olacaksa olsun...

— Aa, daha neler... Ağlamaya gerek yok, Tanya. Gerek yok, cancağızım... İkiniz de çabuk sinirlenen, hemen parlayıveren insanlarsınız ve ikiniz de suçlusunuz. Hadi gidelim de sizi barıştırayım.

Kovrin ikna edici biçimde ve şefkatle konuşuyor, Tanya ise başına gerçekten de büyük bir felaket gelmiş gibi ellerini sıkıp omuzlarını sarsa sarsa ağlamaya devam ediyordu. Dert ettiği şeyin ehemmiyetsizliğine nispetle çektiği acının derin oluşu, Kovrin'in ona daha fazla acımasına sebep oluyordu. Bu varlığı bütün gün, hatta belki de ömür boyu mutsuz etmek için nasıl da yetiyordu küçücük bir şey! Tanya'yı sakinleştirirken Kovrin bu kızdan ve babasından başka dünyada onu kendilerinden, aileden biri gibi sevecek kimseleri dünyanın altını üstüne getirse bile bulamayacağını düşünüyordu; bu iki insan olmasa, anne babasını küçük bir çocukken yitiren Kovrin, muhtemelen ölene dek, hakiki şefkat nedir; sadece en yakınlara, kan bağıyla bağlı insanlara gösterilen türde yargılayıcı olmayan, naif sevgi nedir, öğrenemezdi. Sarsıla sarsıla ağlayan bu kızın sinirlerinin, kendi yıpranmış, yarı hasta sinirlerine demir mıknatısa nasıl cevap verirse, tıpkı o şekilde cevap verdiğini hissediyordu. İhtimaldi ki sağlıklı, sağlam yapılı, al yanaklı bir kadını asla sevemezdi, ama solgun, zayıf ve bahtsız Tanya hoşuna gidiyordu.

Seve seve kızın saçlarını ve omuzlarını okşuyor, ellerini sıkıp gözyaşlarını siliyordu... Nihayet Tanya ağlamayı bıraktı. Uzunca bir süre kendini onun yerine koyması için Kovrin'e yalvararak, babasından ve bu evdeki dayanılmaz ve ağır yaşantısından şikâyet etmeye devam etti; sonra yavaş yavaş gülümsemeye ve Tanrı'nın kendisine işte böyle kötü bir karakter verdiğini söyleyerek iç çekmeye başladı, en sonunda da bir kahkaha atıp kendine aptal dedi ve koşarak odadan çıktı.

Kovrin biraz bekleyip bahçeye çıktığında, Yegor Semyonıç ile Tanya'yı ağaçlı yolda hiçbir şey olmamış gibi yan yana yürürlerken gördü, ikisi de çavdar ekmeği ile tuz yiyordu*, çünkü ikisinin de karnı açtı.

V

Kovrin barış elçisi rolünü başarıyla yerine getirmekten duyduğu memnuniyetle parkın yolunu tuttu. Bankta oturmuş düşünürken at arabalarının sesiyle birlikte kadın kahkahaları işitti: Misafirler gelmişti. Akşam gölgelerinin bahçede uzamaya başladığı sırada şarkı söyleyen insanların ve bir kemanın sesi duyuldu belli belirsiz, bu da ona kara keşişi hatırlattı. Acaba şimdi nerede, hangi ülkede ya da hangi gezegende dolaşıyordu bu optik saçmalık?

Tam efsaneyi hatırlamış ve çavdar tarlasında gördüğü o kara hayaleti zihninde canlandırmıştı ki, tam karşısındaki çamın ardından çıt çıkarmadan sessizce başı açık, kır saçlı, orta boylu, kapkara giyinmiş, yalınayak, dilenciye benzeyen ve ölü gibi solgun yüzünde kara kaşları apaçık seçilen bir adam çıktı. Bu dilenci ya da gezgin başını dostça eğerek gürültü etmeden yaklaştı ve banka oturdu, Kovrin kara keşişi tanıdı. Bir dakika boyunca birbirlerine baktılar, Kovrin şaşkınlıkla, keşişse şefkatle ve tıpkı önceki sefer olduğu gibi biraz sinsi, kurnaz bir ifadeyle.

— Ama sen bir serapsın, –dedi Kovrin.– Neden buradasın ve sabit bir yerde oturuyorsun? Efsaneye uymuyor bu.

— Fark etmez, –diye alçak sesle, acele etmeden yanıt verdi keşiş yüzünü ona dönerek.– Efsane, serap, ben: Hepsi uyarılmış hayal gücünün ürünü. Ben bir hayaletim.

---

* Ekmek ve tuz ikilisi (*hleb da sol*) Rus folklorunda sevinç, misafirperverlik ve güler yüz sembolüdür. Bu iki kelimeden türeyen *hlebosolstvo* "misafirperverlik" anlamına gelir. (ç.n.)

— Yok musun yani? –diye sordu Kovrin.

— İstediğin gibi düşünebilirsin, –dedi keşiş ve hafifçe gülümsedi.– Ben senin hayal gücünde varım, hayal gücünse doğanın bir parçası, demek ki, doğada da varım.

— Çok yaşlı, akıllı ve son derece manidar bir yüzün var, sanki bin yıldan fazla yaşamışsın gibi, –dedi Kovrin.– Hayal gücümün böyle fenomenler yaratmaya muktedir olduğunu bilmezdim. Ama neden bana öyle coşkuyla bakıyorsun? Beni sevdin mi yoksa?

— Evet. Sen Tanrı'nın seçilmiş kulu sıfatını hak eden o pek az sayıdaki insandan birisin. Ebedi gerçeğe hizmet ediyorsun. Fikirlerin, niyetlerin, şaşırtıcı bilimsel çalışmaların ve bütün hayatın ilahi, semavi mührü taşıyor, çünkü hepsi makul ve muhteşem, yani ebedi olana adanmış.

— "Ebedi gerçek" dedin... Ama ebedi hayat yoksa, ebedi gerçek nasıl insanların erişebileceği, hatta ihtiyaç duydukları bir şey olabilir?

— Ebedi hayat var, –dedi keşiş.

— İnsanların ölümsüzlüğüne inanıyor musun?

— Elbette. Siz insanları büyük ve parlak bir istikbal bekliyor. Dünyada senin gibilerin sayısı ne kadar çoğalırsa, o gelecek de o kadar çabuk gelecek. Sizler, yani yüce kaynağın bilinçli ve özgür yaşayan hizmetkârları olmasa insanlık bir hiç olurdu; doğal seyrini takip ederek daha uzun süre beklerdi yeryüzündeki tarihinin sonunu. Ama sizler birkaç bin yıl daha erken ulaştıracaksınız onu ebedi gerçeğin krallığına, hizmetinizin asıl kıymeti işte burada. Tanrı'nın insanlara bahşettiği takdis sizde cisimleşiyor.

— Peki ebedi hayatın amacı ne? –diye sordu Kovrin.

— Her türlü hayatın amacı neyse o, yani haz. Hakiki haz bilgidedir, ebedi hayatsa bilgi için sayısız ve tükenmez

kaynaklar sunar ki şöyle denmiştir bu manada: Babamın evinde çok yer var kalacak.*

— Seni dinlemek ne kadar güzel, bir bilsen! –dedi Kovrin memnuniyetle ellerini ovuşturarak.

— Çok sevindim.

— Ama şunu biliyorum: Sen gittikten sonra aslında ne olduğun sorusu kafamı kurcalayacak. Sen bir hayaletsin, bir halüsinasyon. Demek ki psikolojim bozuk ve normal değilim?

— Öyle bile olsa ne çıkar bundan? Hastasın, çünkü gücünün ötesinde çalıştın ve yoruldun, bu demektir ki, fikir uğruna sağlığını kurban ettin, hatta onun için canını da vereceğin gün yakındır. Bundan daha iyi ne olabilir? Yetenek bahşedilen bütün asil karakterlerin ulaşmak için uğraştığı şey budur zaten.

— Psikolojimin bozuk olduğunu biliyorsam, kendime inanabilir miyim peki?

— Bütün dünyanın inandığı deha sahibi insanların da hayaletler görmediğini nereden biliyorsun? Biliminsanları şimdilerde dehanın delilikle akraba olduğunu söylüyor. Dostum, sadece sürüden ayrılmayan sıradan insanlar sağlıklı ve normaldir. Gözkapağı seğirmesi, aşırı yorgunluk, dejenerasyon ve benzeri** konulara dair varsayımlar, ciddi ciddi sadece hayatın amacını şimdide gören, yani sürüden ayrılmayan insanları kaygılandırabilir.

— Romalılar "mens sana in corpore sano"*** demiş.

---

* *İncil*'den (Yuhanna 14:2). (ç.n.)

** Çehov burada muhtemelen Max Nordau'nun 1892-1893 yıllarında yayımlanan *Dejenerasyon* (*Entartung*) adlı kitabına atıfta bulunuyor. Nordau kitabında dönemin ünlü yazar ve ressamlarından bazılarının eserlerinden yola çıkarak bu kişilerin psikolojik rahatsızlıkları olduğunu ileri sürer. (ç.n.)

*** (Lat.) "Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur." (ç.n.)

— Romalıların ya da Yunanların her söylediği doğrudur diye bir şey yok. Yüksek moral, uyarılmışlık, esrime, tüm bunlar peygamberleri, şairleri, fikir şehitlerini sıradan insanlardan ayıran, insanın hayvani yönüne, yani fiziksel sağlığına aykırı şeyler. Tekrar söylüyorum: Sağlıklı ve normal olmak istiyorsan, git sürüye katıl.

— Benim de sık sık aklıma gelen bir şeyi tekrarlıyor olman tuhaf, –dedi Kovrin.– Sanki en mahrem düşüncelerime göz atmış, gizlice bu düşünceleri dinlemiş gibisin. Ama benden konuştuğumuz yeter. Ebedi gerçek derken neyi kastediyorsun?

Keşiş yanıt vermedi. Kovrin ona baktı ama yüzünü seçemedi: Yüz hatları bulanıklaşıp dağılıyordu. Ardından keşişin başı ve kolları kaybolmaya başladı; gövdesi oturdukları banka ve akşamın alacakaranlığına karıştı, sonra da tamamen kayboldu.

— Halüsinasyon sona erdi! –dedi Kovrin ve güldü.– Yazık.

Eve mutlu ve neşeli döndü. Kara keşişin ağzından çıkan birkaç cümle sadece gururunu değil, tüm ruhunu, tüm benliğini okşamaya yetmişti. Seçilmiş olmak, ebedi gerçeğe hizmet etmek, insanlığın Tanrı'nın krallığına birkaç bin yıl daha erken layık olmasını sağlayacak, yani insanları birkaç bin yıllık fuzuli mücadele, günah ve acıdan kurtaracak olanlarla aynı safta durmak; her şeyini, gençliğini, kuvvetini, sağlığını fikir uğruna feda etmek, herkesin iyiliği için ölmeye hazır olmak ne kadar yüce, ne kadar da mutlu bir kader! Temiz, ahlaklı, emek dolu geçmişi süratle geçti belleğinden; öğrendiklerini ve başkalarına öğrettiklerini hatırladı ve keşişin sözlerinde bir abartı bulunmadığına kanaat getirdi.

Parkta karşı yönden Tanya geliyordu yürüyerek. Şimdi üzerinde başka bir elbise vardı.

— Burada mısınız? –dedi.– Biz de ne vakittir sizi arıyoruz... Ama neyiniz var? –diye şaşırdı Kovrin'in ışıl ışıl parlayan, coşkulu yüzüne ve yaşlarla dolu gözlerine bakınca.– Haliniz pek acayip, Andryuşa.

— Memnunum, Tanya, –dedi Kovrin ellerini kızın omuzlarına koyarak.– Memnun olmaktan da öte mutluyum! Tanya, canım Tanya, olağanüstü güzel bir varlıksınız. Canım Tanya, öyle sevinçliyim ki!

Hararetle Tanya'nın iki elini birden öptü ve devam etti:

— Az evvel tuhaf, aydınlık ve uhrevi bir tecrübe yaşadım. Ama hepsini anlatamam size, çünkü bana deli dersiniz, ya da inanmazsınız. O yüzden sizden bahsedeceğiz. Şirin ve harika Tanya! Sizi seviyorum, hatta alışkanlık oldu sevmek. Yakınlarda olmanız, sizinle her gün onlarca defa karşılaşmak ruhum için ihtiyaç haline geldi. Buradan ayrıldığımda sizsiz ne yapacağım bilmiyorum.

— Ne mi yapacaksınız! –diye güldü Tanya.– İki gün içinde unutacaksınız tabii. Bizler küçük insanlarız, ama siz büyük bir insansınız.

— Hayır, ciddi konuşalım! –dedi Kovrin.– Sizi yanımda götüreyim, Tanya. Ne dersiniz? Benimle gelir misiniz? Benim olmak ister misiniz?

— Bilmem ki! –dedi Tanya ve yeniden gülmek istedi, ama yapamadı ve al al benekler kapladı yüzünü.

Nefesi sıklaştı ve adımları hızlandı, ama eve değil, daha uzağa, parka doğru.

— Bunu düşünmemiştim... hem de hiç! –diyordu adeta çaresizlik içinde ellerini sıkarak.

Kovrin ise peşinden yürüyor ve hâlâ aynı ışıltılı ve coşkulu yüz ifadesiyle konuşuyordu:

— Beni sarıp sarmalayan bir sevgi istiyorum ve bu sevgiyi, Tanya, sadece siz verebilirsiniz bana. Mutluyum! Mutlu!

Serseme dönen Tanya iki büklüm olup büzüşmüş ve bir anda on yıl yaşlanmıştı adeta; Kovrin ise genç kızın muhteşem olduğunu düşünüyor ve bu coşkusunu yüksek sesle dile getiriyordu:

— Ne kadar da güzel!

VI

Kovrin'den kızıyla aralarında sadece aşkın başlamadığını, yakında düğün dernek de olacağını öğrenen Yegor Semyonıç heyecanını saklamaya çalışarak uzun süre bir köşeden diğerine yürüdü. Elleri titremeye başlamış, boynu şişmiş ve kızarmıştı, hızlı bineğin hazırlanmasını buyurdu, sonra da bineğe atlayıp evden uzaklara gitti. Atları nasıl kırbaçladığını ve kasketini neredeyse kulaklarına kadar nasıl derin çektiğini gören Tanya, babasının ruh halini kavradı ve odasına kapanarak bütün gün ağladı.

Limonluklarda şeftaliler ve erikler olgunlaşmıştı; bu narin ve kaprisli yükün paketlenip Moskova'ya sevk edilmesi çok fazla dikkat, emek ve zahmet istiyordu. Yaz mevsiminin sıcak ve kuru geçmesi yüzünden her ağacın sulanması gerekmiş, bu da çok fazla zamana ve işgücüne mal olmuştu, üstelik çok fazla tırtıl görülmüştü; işçiler ve hatta Yegor Semyonıç ile Tanya, Kovrin'i muazzam bir tiksintiye sürüklemek pahasına, bu tırtılları parmaklarıyla eziyorlardı. Yetmezmiş gibi, şimdiden sonbahar için meyve ve ağaç siparişlerini toplamak ve bir sürü yazışma yapmak gerekiyordu. Üstüne işin en yoğun olduğu zamanda, görünüşe göre kimsenin başını kaşımaya bile vaktinin olmadığı günlerde, tarla işleri başlamış ve bu işler işçilerin yarıdan fazlasını bahçeden koparmıştı; kapkara yanan, yorgun ve sinirli Yegor Semyonıç atını kâh bahçeye, kâh tarlaya sü-

rüyor ve kendisini paramparça ettiklerini, alnına bir kurşun sıkacağını söyleyerek bağırıyordu.

Pesotski'lerin hiç de yabana atmadığı çeyiz telaşı vardı bir de; makas şakırtısı, dikiş makinesi tıkırtısı ve ütü tıslaması ile sinirli, alıngan bir hanımefendi olan terzi kadının kaprislerinden evde herkesin başı dönmüştü. Sanki bu yetmezmiş gibi her gün eğlendirilmesi, yedirilip içirilmesi, hatta yatılı ağırlanması gereken misafirler geliyordu. Ama tüm bu esirlik sisin içinde gibi çabucak geçip gitti. Her ne kadar Tanya on dört yaşından beri Kovrin'in nedense kendisinden başka hiç kimseyle evlenmeyeceğinden emin olsa da, aşk ve mutluluk kendisini habersiz yakalamış gibi hissediyordu. Hayret ediyor, tereddüde düşüyor, kendine inanamıyordu... Kâh birden öyle bir sevinç sarıyordu ki her yanını, bulutlara kadar yükselip Tanrı'ya dua etmek istiyordu, kâh birden ağustosta baba evinden ayrılması ve Yegor Semyonıç'ı bırakması gerektiğini hatırlıyordu, ya da Tanrı bilir nereden, aklına önemsiz biri, bir hiç olduğu, Kovrin gibi büyük bir insana layık olmadığı düşüncesi geliyordu ve kendini odasına kilitleyip saatlerce acı acı gözyaşı döküyordu. Evde misafirler varken birden Kovrin'in olağanüstü yakışıklı, bütün kadınların da ona âşık olduğunu ve kendisini kıskandığını düşünüyor; içi adeta tüm dünyayı dize getirmiş gibi bir coşku ve gururla doluyordu, ama Kovrin genç bir kıza güler yüz gösterip gülümsemeye görsün, o zaman da kıskançlıktan titriyor, odasına kapanıp yeniden gözyaşlarına gömülüyordu. Bu yeni hisler onu tümden ele geçirmişti; babasına yardım ederken makine gibi hareket ediyor ve ne şeftalileri, ne tırtılları, ne işçileri, ne de zamanın nasıl hızlı akıp gittiğini fark ediyordu.

Yegor Semyonıç da benzer vaziyetteydi. Sabahtan gece vaktine kadar çalışıyor, sürekli koşturuyor, kendini kaybe-

diyor, sinirleniyor, ama bu sırada sanki büyülü bir yarı uykunun içinde süzülüyordu. Sanki artık iki insan yaşıyordu içinde: Biri düzensiz giden şeylerle ilgili rapor veren bahçıvan İvan Karlıç'ı dinleyen, öfkelenen ve çaresizlik içinde saçını başını yolan gerçek Yegor Semyonıç; diğeri gerçek olmayan, sarhoş mu, ayık mı belirsiz, işle ilgili bir konuşmayı pat diye bölüveren ve bahçıvanın omzuna dokunup mırıldamaya başlayan Yegor Semyonıç:

— Kim ne derse desin, kan çok önemli. Kovrin'in annesi son derece asil, akıllı ve harikulade bir kadındı. Onun melekler gibi iyi kalpli, açık ve temiz yüzüne bakmak bir keyifti. Muhteşem resimler yapar, şiir yazar, beş yabancı dilde konuşur, şarkı söylerdi... Zavallı, mekânı göklerin krallığı olsun, ince hastalıktan vefat etmişti.

Gerçek olmayan Yegor Semyonıç içini çekiyor, bir süre susuyor, sonra devam ediyordu:

— Çocukluğunda yanımda büyürken, onun da yüzü melek gibi aydınlık ve iyiydi. Hem bakışları, hem hareketleri, hem de konuşması annesi gibi yumuşak ve inceydi. Ya aklı? Bizi hep aklıyla şaşırtırdı. Elbette, boşuna değil felsefe doktoru olması! Boşuna değil! Hele dur, İvan Karlıç, sen onu bir de on yıl sonra gör! Yanına bile yaklaştırmazlar!

Ama derken gerçek Yegor Semyonıç aklı başına gelmiş gibi dehşete düşüyor, başını tutup feryat ediyordu:

— İblisler! Harap ettiler, mundar ettiler, berbat ettiler, ırzına geçtiler! Mahvoldu bahçe! Öldü, öldü!

Kovrin ise eskisi gibi gayretle çalışıyor ve etrafında dönen hengâmeyi fark etmiyordu. Aşk bir körük gibi yangını daha da büyütmüştü sadece. Tanya'yla her buluşmalarından sonra mutlulukla coşarak odasına gidiyor ve az evvel Tanya'yı nasıl öpüp ilanıaşk ediyorsa yine aynı tutkuyla kitaba ya da elyazmasına sarılıyordu. Kara keşişin Tan-

rı'nın seçkin kulları, ebedi gerçek, insanlığın parlak geleceği ve benzeri şeyler hakkında söyledikleri, çalışmasına özel ve sıra dışı bir anlam katıyor, içini gururla ve diğer insanlardan daha yüksekte durduğu bilinciyle dolduruyordu. Haftada birkaç kere parkta ya da evde kara keşişle karşılaşıyor ve onunla uzun uzun sohbet ediyordu, ama bu kendisini korkutmuyor; tersine büyülüyordu, çünkü bu tür görüntülerin yalnızca kendini bir fikre hizmet etmeye adayan, üstün ve seçkin insanları ziyaret ettiğine kesinkes inanmıştı artık.

Bir keresinde keşiş öğle yemeği sırasında ortaya çıkmış ve yemek odasındaki pencerenin önüne oturmuştu. Kovrin sevinmiş, ardından büyük bir ustalıkla keşişin ilgisini çekebilecek bir sohbet başlatmıştı Yegor Semyonıç ve Tanya'yla; kara misafir dinliyor ve güler yüzle başını sallıyordu; öte taraftan Yegor Semyonıç ve Tanya da dinliyor, Kovrin'in kendileriyle değil, halüsinasyonuyla konuştuğundan şüphe duymadan neşeyle gülümsüyorlardı.

Göz açıp kapayıncaya kadar önce Uspenski orucu,* hemen ardından da düğün günü geldi çattı. Yegor Semyonıç'ın ısrarı üzerine "çalgılı çengili", vur patlasın, çal oynasın bir düğün yaptılar iki gün boyunca. Yeme içmeye üç bin ruble harcadılar, ama kiralık orkestranın kötü müziği, kadeh kaldıranların bağırış çağırışı, koşturan uşaklar, gürültü, patırtı, kalabalık derken, ne pahalı şarapların ne de Moskova'dan özel olarak getirilen mezelerin tadından bir şey anladılar.

---

* Ağustos ayının eski takvime göre ilk, yeni takvime göre ikinci yarısında, Meryem'in Ölümü (Uspenye) bayramından önce tutulan iki haftalık oruç. (ç.n.)

VII

Uzun kış gecelerinin birinde Kovrin yatağa uzanmış bir Fransız romanı okuyordu. Şehirde yaşamaya alışkın olmadığı için akşamları baş ağrısı çeken zavallı Tanya ise çoktan uyumuş, zaman zaman sayıklayarak birtakım bağlantısız laflar ediyordu.

Saat üçü vurdu. Kovrin mumu söndürüp yattı; epeyce bir süre gözleri kapalı uzandı, ama uyuyamadı, çünkü yatak odası sanki çok sıcaktı ve Tanya da sayıklıyordu. Dört buçukta mumu yeniden yaktı ve tam o anda yatağın yanındaki koltukta oturan kara keşişi gördü.

— Merhaba, –dedi keşiş ve bir süre sustuktan sonra sordu:– Hangi konuyu düşünüyorsun şimdi?

— Şöhreti, –diye yanıtladı Kovrin.– Az evvel okuduğum şu Fransız romanında genç bir biliminsanı var, bir sürü aptallık yapıyor ve şöhret hasretiyle sararıp soluyor. Bu hasret anlamsız geldi bana.

— Çünkü sen akıllısın. Tıpkı ilgini çekmeyen bir oyuncak gibi, şöhrete karşı kayıtsızsın.

— Evet, bu doğru.

— Meşhur olmanın çekici tarafı yok senin için. İsminin mezar taşına kazınmasında, sonra da zamanın bu yazıyı üstündeki altın kaplamayla birlikte silip götürmesinde gurur verici, eğlendirici ya da öğretici ne olabilir? Dahası, ne mutlu ki, sayınız zayıf insan belleğinin bütün isimleri aklında tutabilmesi için çok fazla.

— Anlaşıldı, –diye kabul etti Kovrin.– Zaten hatırlayıp da ne yapacağız? Ama hadi başka bir şeyden konuşalım. Mesela mutluluktan. Nedir mutluluk?

Saat beşi vurduğu sırada ayaklarını halının üstüne sarkıtmış yatakta oturuyor ve keşişe hitap ederek konuşuyordu:

— Çok eskiden mutlu bir insan en nihayetinde kendi mutluluğundan korkmuş (yani o kadar büyükmüş mutluluğu!) ve tanrıların kendisine merhamet etmesi için onlara en sevdiği yüzüğünü adamak istemiş.* Biliyor musun? Mutluluk beni de Polykrates gibi bir parça endişelendiriyor artık. Sabahtan geceye kadar sadece sevinç duyuyor olmam, bu sevincin benliğimi tümüyle esir alması ve tüm diğer hisleri bastırması bana tuhaf geliyor. Üzüntü, keder ya da sıkıntı nedir bilmiyorum artık. İşte uyumadım yine, uykusuzluktan mustaribim, ama sıkılmıyorum. Cidden söylüyorum: Tereddüt etmeye başladım.

— Ama neden? –diye şaşırdı keşiş.– Sevinç doğaüstü bir his mi? İnsanın normal hali bu olamaz mı yani? İnsanın akli ve ahlaki gelişimi ne kadar yüksekse, ne kadar özgürse, hayat ona o kadar keyif verir. Sokrates, Diogenes ve Marcus Aurelius keder değil, sevinç duyarlardı. Havari de demişti ki: "Her zaman sevinin."** Sevin ve mutlu ol.

— Peki ya tanrılar birden öfkeye kapılırsa? –diye şaka yaptı Kovrin ve güldü.– Sahip olduğum konforu elimden alıp beni aç ve açıkta bırakırlarsa, bu pek de hoşuma gitmez.

Tanya bu sırada uyanmış, şaşkınlık ve dehşet içinde kocasına bakıyordu. Kocası koltuğa hitap ederek konuşuyor, el kol hareketlerinde bulunuyor ve gülüyordu: Gözleri parlıyordu ve gülüşünde tuhaf bir şeyler vardı.

---

* Efsaneye göre Samos tiranı Polykrates'in çok başarılı olduğunu düşünen dostları ona en kıymet verdiği şeyi tanrılara adak adamasını tavsiye eder. O da en sevdiği yüzüğünü adak niyetine denize atar. Ancak yüzük bir balık tarafından yutulur ve bir balıkçı yüzüğü Polykrates'e geri getirir. Bunun üzerine Polykrates kaderden kaçış olmadığını anlar. Efsane psikolojide cezalandırılma arzusunu ifade eden bir komplekse adını vermiştir. (ç.n.)

** *İncil*'den 1. Selanikliler (5:16). (ç.n.)

— Andryuşa, kiminle konuşuyorsun? –diye sordu kocasının keşişe doğru uzanan kolunu tutarak.– Andryuşa! Kiminle?

— Ha? Kiminle mi? –diye şaşırdı Kovrin.– İşte onunla... Şurada oturanla, –dedi kara keşişi işaret ederek.

— Burada kimse yok... hiç kimse! Andryuşa, sen hastasın!

Tanya kocasını kucaklayıp onu görüntülerden korumak ister gibi kendine doğru bastırdı ve eliyle gözlerini kapattı.

— Sen hastasın! –diyerek hüngür hüngür ağlamaya ve titremeye başladı.– Affet beni, canım, bir tanem, ama uzun zamandır farkındayım ruhunda bir bozukluk olduğunun... Psikolojik bir rahatsızlığın var senin, Andryuşa...

Tanya'nın titremesi Kovrin'e de sirayet etti. Kovrin bir kere daha baktı artık boş olan koltuğa, birden kollarında ve bacaklarında bir halsizlik hissetti, korktu ve giyinmeye başladı.

— Önemsiz bir şey, Tanya, önemsiz... –diye mırıldıyordu titreyerek.– İşin doğrusu rahatsızım biraz... itiraf etmenin vakti geldi.

— Ne zamandır fark ediyordum... babam da farkında, –diyordu Tanya hıçkırıklarını bastırmaya çalışarak.– Kendi kendine konuşuyorsun, gülümsemen bir tuhaf... ve uyumuyorsun. Ah, Tanrım, Tanrım, kurtar bizi! –dedi dehşet içinde.– Ama korkma, Andryuşa, korkma, Tanrı aşkına, korkma...

O da giyinmeye başladı. Kovrin ancak şimdi ona bakarken kavradı içinde bulunduğu durumun ne kadar tehlikeli olduğunu; kara keşişin ve onunla yaptığı sohbetlerin ne manaya geldiğini kavramıştı. Artık deli olduğundan emindi.

Neden olduğunu bilmeden ikisi de giyindi ve salona geçtiler: Önce Tanya, ardından da Kovrin. Evde misafir ettikleri Yegor Semyonıç hıçkırık seslerine uyanmış, üstünde sabahlığı ve ellerinde mumla salonda ayakta duruyordu.

— Korkma, Andryuşa, –diyordu Tanya hummalı gibi titreyerek.– Korkma... Hepsi geçecek, baba... hepsi geçecek...

Kovrin heyecandan konuşamıyordu. Kayınbabasına şaka yapmak için:

— Tebrik edin beni, galiba delirdim, –demek istedi. Ama sadece dudaklarını oynatabildi ve acı acı gülümsedi.

Sabah dokuzda Kovrin'e paltosunu ve kürkünü giydirdiler, bir şalla sardılar ve faytona bindirip doktora götürdüler. Böylece tedavi görmeye başladı.

VIII

Yeniden yaz geldi ve doktor köye gitmelerini emretti. Kovrin artık iyileşmişti, kara keşişi görmez olmuştu ve geriye yalnızca fiziksel gücünü toplamak kalmıştı. Köyde kayınbabasının evinde yaşarken bol bol süt içiyor, günde yalnızca iki saat çalışıyor, şaraptan ve tütünden uzak duruyordu.

İlya Günü arifesinde akşam vakti evde gece ayini düzenlendi.* Diyakoz buhurdanı papaza uzattığı sırada, muazzam ölçülerdeki eski salona mezarlığı andıran bir koku

---

* İlya ya da İlyas Günü: Eski takvime göre 20 Temmuz, yeni takvime göre 2 Ağustos'ta kutlanan halk bayramı. Gece ayini: Bayram arifelerinde yapılan bir Ortodoks ibadeti. Hıristiyanlığın erken dönemlerinde gün batımından gün doğumuna kadar süren ve bu nedenle "bütün gece" (*vsyenoşnaya*) olarak adlandırılan ayin modern zamanlarda daha çok akşamla sınırlıdır. (ç.n.)

yayıldı ve Kovrin bunaldığını hissetti. Bahçeye çıktı. Göz alıcı çiçekleri fark etmeden bahçede biraz dolandı, bankta oturdu, sonra da parka yürüdü; ırmağa varınca aşağı indi ve bir süre burada suyun karşısında düşüncelere dalıp ayakta dikildi. Geçen yıl burada onun ne kadar genç, neşeli ve zinde olduğuna tanıklık eden kasvetli çamlar ve tüylü kökler, şimdi fısıldamıyor, sanki onu tanıyamamış gibi kımıldamadan dilsiz dilsiz dikiliyordu. Gerçekten de kafası tıraş edilmişti, uzun güzel saçları yoktu artık; yürüyüşü uyuşuklaşmış, yüzü de geçen yıla kıyasla şişip solmuştu.

Köprüden karşı kıyıya geçti. Geçen yıl çavdar ekili olan yerde şimdi diziler halinde biçilmiş yulaflar yatıyordu. Güneş çoktan batmıştı ve yarın havanın rüzgârlı geçeceğini haber veren geniş bir kızıllık yanıyordu ufukta. Etraf sessizdi. Bakışlarını geçen yıl kara keşişin ilk kez göründüğü yöne sabitleyen Kovrin, akşam kızıllığı donuklaşmaya başlayana dek yirmi dakika kadar dikildi...

Aradığını bulamamış ve uyuşmuş vaziyette eve döndüğünde gece ayini sona ermişti bile. Yegor Semyonıç ve Tanya terasın basamaklarına oturmuş, çay içiyorlardı. Bir şey konuşuyorlardı, ama Kovrin'i görünce birden sustular, bunun üzerine o da yüzlerindeki ifadeye bakarak konuşmanın kendisi hakkında olduğu sonucuna vardı.

— Süt içme vaktin geldi galiba, –dedi Tanya kocasına.

— Hayır, gelmedi... –diye yanıtladı Kovrin en alttaki basamağa otururken.– Kendin iç. Ben istemiyorum.

Tanya ile babası endişeyle bakıştı, sonra Tanya kabahatli bir sesle şöyle dedi:

— Sen de gördün, süt sana iyi geliyor.

— Evet ya, ne demezsin! –diye güldü Kovrin.– Tebrik-

ler: Cumadan beri bir funt* daha şişmanlatmayı başardınız beni. –Ellerini sıkıca başına bastırdı ve hüzünle konuştu:– Neden, neden iyileştirdiniz beni? Bromür preparatları, boş boş oturmalar, ılık banyolar, başıma nöbetçi dikmeler, attığım her adımda, aldığım her yudumda gösterdiğiniz ödleklik, bunlar beni eninde sonunda ahmaklığa götürecek. Deliriyordum, büyüklük hezeyanına kapılmıştım, fakat neşeli, zinde ve hatta mutluydum, ilginç ve orijinal biriydim. Şimdi daha makulüm ve daha sağlıklıyım, fakat herkes gibiyim: Vasatım, sıkıcı geliyor yaşamak... Ah, ne büyük gaddarlık ettiniz bana! Halüsinasyonlar görüyordum, ama kime zararı vardı bunun? Soruyorum, kime?

— Tanrı bilir ne dediğini! –diye içini çekti Yegor Semyonıç.– Dinlemesi bile bunaltıcı.

— Dinlemeyin o zaman.

İnsanların, özellikle de Yegor Semyonıç'ın varlığı artık sinirine dokunuyordu Kovrin'in; kayınbabasına kuru, soğuk ve hatta kaba cevaplar veriyor, yüzüne alay ve nefret dışında bir duyguyla bakamıyordu. Yegor Semyonıç ise mahcup oluyor ve bir kabahat işlediği hissine kapılmasa da suçlu suçlu öksürüyordu. Babası ve kocası arasındaki tatlı ve şefkat dolu ilişkinin neden bu kadar ters yönde değiştiğini anlayamayan Tanya babasına sokuluyor ve endişeyle gözlerine bakıyordu; anlamak istiyor ama yapamıyordu, tek bir şey vardı bildiği, o da bu ilişkinin her geçen gün daha da kötüye gittiği, babasının son zamanlarda adamakıllı yaşlandığı ve kocasının sinirli, kaprisli, kırıcı ve sıkıcı bir adam olduğuydu. Tanya artık ne gülebiliyor ne şarkı söyleyebiliyordu; bir şey yemiyor, korkunç bir şey olmasını bekleyerek geceler boyu

* Dört yüz elli gram. (ç.n.)

uyuyamıyordu ve öyle harap düşmüştü ki, bir gün öğlenden akşama kadar baygın vaziyette yatmıştı. Gece ayini sırasında babasının ağladığını görür gibi olmuştu ve şimdi üçü birlikte terasta otururken bunu düşünmemek için kendini zor tutuyordu.

— İyi kalpli akrabalar ve doktorlar esrime ve ilhamlarını tedavi etmeye kalkmadığı için Buddha, Muhammed ya da Shakespeare ne kadar da şanslıymış! –dedi Kovrin.– Muhammed sinirleri için potasyum bromür alsa ve günde sadece iki saat çalışıp süt içse, bu muhteşem adamdan geriye köpeğinin bıraktığından fazlası kalmazdı. Doktorlar ve iyi kalpli akrabalar eninde sonunda insanlığın aptallaşmasına, vasatlığın dâhilik sayılmasına ve medeniyetin yok olmasına sebep olacak. Bir bilseniz, –dedi Kovrin canı sıkılarak.– Size ne kadar minnettar olduğumu!

Fevkalade sinirlendiğini hissetti ve gereksiz bir şey söylememek için çabucak kalkıp eve yürüdü. Ortalık sessizdi, bahçeden açık pencerelere tütün bitkisi ve akşamsefası kokusu hücum ediyordu. Muazzam ölçülerdeki karanlık salonun zemininde ve kuyruklu piyanonun üstünde yeşil benekler halinde ay ışığı uzanmıştı. Yine şimdiki gibi akşamsefası koktuğu ve ayın pencerelerde ışık saçtığı geçen yazın coşkusu düştü Kovrin'in belleğine. Geçen yılki ruh haline dönmek için hemen çalışma odasına geçip sert bir puro yaktı ve uşaktan şarap getirmesini istedi. Ama puro ağzında rahatsız edici ve acı bir tat bıraktı, şarapsa geçen senenin lezzetinde değildi. Alışkanlığı yitirmeye gör! Purodan ve aldığı iki yudum şaraptan öyle başı döndü ve öyle bir çarpıntı başladı ki, potasyum bromür alması gerekti.

Yatmadan önce Tanya ona şöyle dedi:

— Babam sana tapıyor. Bir sebepten ötürü ona kızgınsın ve bu onu kahrediyor. Bak: Artık günbegün değil, an-

bean yaşlanıyor. Sana yalvarıyorum, Andryuşa, Tanrı aşkına, rahmetli baban aşkına, benim huzurum aşkına, ona yumuşak davran!

— Bu dediğini ne isterim ne de yapabilirim.

— Ama neden? –diye sordu Tanya tüm bedeniyle titremeye başlayarak.– Açıkla bana, neden?

— Çünkü bana sempatik gelmiyor, hepsi bu, –diye kestirip attı Kovrin ve omuzlarını kıstı.– Ama ondan konuşmayacağız: O senin baban.

— Fakat, anlamıyorum! –dedi gözleri bir noktada sabitlenen Tanya ellerini şakaklarına bastırarak.– Akla sığmayan, korkunç bir şey oluyor evimizde. Değiştin, bambaşka biri oldun... Sen akıllı, sıra dışı birisin, eften püften şeylere sinirleniyorsun, saçma sapan konulara müdahale ediyorsun... Öyle küçük şeylerden endişe ediyorsun ki, insan bazen hayret edip inanamıyor: Bu gerçekten sen misin diye. Neyse neyse, kızma, sakın kızma, –diye devam etti kendi sözlerinden korkup Kovrin'in ellerini öperek.– Sen akıllısın, iyi kalplisin, asilsin. Adil olacaksın babama karşı. Öyle iyi kalpli ki o da!

— İyi kalpli değil, sadece yumuşak başlı. Bir zamanlar baban gibi vodvil amcaları, yumuşak başlı, semiz yüzlü, olağanüstü misafirperver ama alelacayip tipler dokunaklı gelirdi bana ve hem hikâyelerde, hem vodvillerde, hem de gerçek yaşamda güldürürlerdi beni, şimdiyse iğreniyorum onlardan. İliklerine kadar egoist hepsi. En çok da tokluklarından, mideye dayalı sığır ve domuzvari iyimserliklerinden iğreniyorum.

Tanya yatağa oturup başını yastığa koydu.

— Bu bir işkence, –dedi, artık gücünün tükendiği ve güçlükle konuşabildiği sesinden anlaşılıyordu.– Kıştan beri huzurla geçen tek bir an olmadı... Ama bu korkunç bir şey, Tanrım! Istırap içindeyim...

— Tabii ya, ben Hirodes'im, sen ve baban da Mısırlı bebekler.* Tabii ya!

Kovrin'in yüzü Tanya'ya çirkin ve nahoş göründü. Nefret ve alay ifadesi yakışmıyordu ona. Yüzünde artık bir şeylerin eksik olduğunu ne zamandır fark ediyordu, sanki başını tıraşladığından beri yüzü de değişmişti. Kalbini kıracak bir şey söylemek istedi, ama hemen ardından kendini bu şekilde düşmanca bir his beslerken yakalayınca korkuya kapıldı ve yatak odasından çıktı.

IX

Kovrin kendine ait bir kürsü sahibi oldu. Açılış dersinin tarihi olarak aralık ayının ikisi belirlendi ve bu durum üniversite koridoruna asılan bir yazıyla ilan edildi. Ancak belirlenen gün geldiğinde Kovrin öğrenci müfettişine telgraf çekerek hastalığı nedeniyle dersi yapamayacağını bildirdi.

Boğazından kan gelmişti. Zaman zaman kan tükürdüğü oluyordu, ama ayda iki kere kan oluk oluk akıyor, o vakit fevkalade halsiz düşüyor ve sürekli uykulu hissediyordu. Bu hastalıktan pek de korkmuyordu, çünkü müteveffa annesinin de tıpkı böyle bir hastalıkla on yıl, hatta daha da uzun bir süre yaşadığından haberdardı; üstelik doktorlar tehlikeli olmadığını temin ederek sadece endişelenmemesini salık veriyor, düzgün bir yaşam sürmesini ve çok konuşmaktan kaçınmasını tavsiye ediyordu.

---

* *İncil*'de (Matta 2:16-19) anlatılan hikâyeye atıf. Buna göre Yahudiye Kralı Hirodes müneccimlerin sözüne inanarak Beytlehem yöresinde iki yaşından küçük bütün erkek çocuklarını öldürtür. Ailesi küçük İsa'yı katliamdan Mısır'da saklayarak kurtarır. Kovrin bu olayla *Eski Ahit*'te anlatılan ve Mısır'da yaşandığına inanılan benzer bir katliamı karıştırmış gibidir. (ç.n.)

Aynı sebepten ötürü ders ocak ayında da gerçekleşmedi, şubat geldiğinde ise artık başlamak için çok geçti. Bir sonraki yıla ertelemek gerekti.

Artık Tanya'yla değil, başka bir kadınla yaşıyordu, kadın ondan iki yaş büyüktü ve ona çocuğu gibi bakıyordu. Uysal ve itaatkârdı haletiruhiyesi: Seve seve boyun eğiyordu ve Varvara Nikolayevna (arkadaşının adı buydu) onu Kırım'a götürmeye niyetlendiğinde, bu seyahatin iyi şeyler vaat etmediğini sezmesine rağmen gitmeyi kabul etmişti.

Sivastopol'a akşam vakti ulaştılar ve bir otelde konakladılar, dinlendikten sonra ertesi gün Yalta'ya geçmekti niyetleri. Yol ikisini de yormuştu. Varvara Nikolayevna doyasıya çay içti, yatağa girdi, kısa bir süre sonra da uyudu. Ama Kovrin yatmadı. Henüz evde oldukları sırada, istasyona gitmek üzere yola çıkmadan bir saat önce Tanya'dan bir mektup almış, fakat zarfı açmakta tereddüt etmişti. Mektup işte şimdi yan cebinde duruyor ve bu mektubu düşünmek hoşa gitmeyen bir heyecan duymasına sebep oluyordu. İçtenlikle, ruhunun en derin yerinde artık Tanya ile evliliğini bir hata olarak görüyor, sonunda yollarını ayırdıkları için memnuniyet duyuyordu ve en nihayetinde canlı cenazeye dönüşen ve insanın içine işleyen büyük, akıllı gözler dışında galiba içindeki her şey çoktan ölen bu kadına dair hatıralar yüreğinde sadece acıma ve kendine karşı bir kızgınlık uyandırıyordu. Zarfın üstündeki elyazısı ona, iki yıl önce ne kadar haksız ve acımasız davrandığını; içindeki ruhsal boşluğun, sıkıntının, yalnızlığın ve hayata karşı memnuniyetsizliğin acısını nasıl hiçbir suçu olmayan insanlardan çıkardığını hatırlattı. Bir gün profesörlük tezini ve hastalığı sırasında yazdığı bütün makaleleri nasıl parça parça edip pencereden savurduğunu, rüzgârla birlikte uçan kâğıt par-

çalarının ağaçlara ve çiçeklere takıldığını da hatırlamıştı bu sırada; her satırda tuhaf, her türlü temelden yoksun eleştiriler, hoppa bir ateşlilik, küstahlık ve büyüklük hezeyanı görmüş, bu da onda sanki kendi günahlarının tasvirini okuduğu izlenimini uyandırmıştı; ama son defter paramparça edilip pencereden savrulduğunda, nedense birden bir burukluk ve acı duymuş, karısının yanına gidip ona bir sürü nahoş söz söylemişti. Tanrım, nasıl da tüketmişti Tanya'yı! Bir keresinde canını yakmak için yaşadıkları aşkta babasının hiç de cazip olmayan bir rol oynadığını, çünkü kızıyla evlenmesini istediğini söylemişti. Bu söze istemeden kulak misafiri olan Yegor Semyoniç odaya dalmış, çaresizliğinden tek bir kelime dahi edememiş, durduğu yerde tepinmiş ve sanki dili tutulmuş gibi acayip bir biçimde böğürmüştü; babasının bu halini gören Tanya ise yürekleri dağlayan bir çığlık atıp bayılmıştı. Çok çirkin bir olaydı.

Tüm bu anılar tanıdık elyazısına bakınca canlanmıştı. Kovrin balkona çıktı; hava ılık ve sakindi, deniz kokuyordu. Ayı ve çevredeki ışıkları yansıtan muhteşem koy, adını koyması güç bir renge bürünmüştü. Maviyle yeşilin yumuşak ve müşfik bir karışımıydı bu; su yer yer mavi göztaşı rengini andırıyordu, bazı yerlerde ise sanki ay ışığı yoğunlaşmış da suyun yerine koyu doldurmuş gibi görünüyordu; kısacası, nasıl da müthiş bir renk uyumu, nasıl dingin, huzurlu ve yüksek bir ruh hali!

Alt katta balkonun altında kalan pencereler açık olsa gerekti, çünkü kadın sesleri ve kahkahalar işitiliyordu net bir biçimde. Görünüşe göre aşağıda bir eğlence vardı.

Kovrin kendini zorladı, mektubu açtı ve odaya girip okumaya başladı:

"Az önce babam öldü. Bunu sana borçluyum, çünkü onu sen öldürdün. Bahçemiz ölüyor, içinde yabancılar at

oynatıyor, yani tam da zavallı babacığımın en korktuğu şey gerçekleşiyor. Bunu da sana borçluyum. Tüm benliğimle senden nefret ediyorum ve bir an evvel ölmeni diliyorum. Ah, öyle acı çekiyorum ki! Tarifsiz bir acı ruhumu yakıp kül ediyor... Kahrol. Senin sıra dışı bir insan, bir dâhi olduğunu düşünmüştüm, seni sevmiştim, meğer bir deliden başka bir şey değilmişsin..."

Kovrin daha fazla okuyamadı, mektubu parça parça yırtıp attı. Korkuyu andıran bir huzursuzluk sardı her yanını. Paravanın arkasında uyuyan Varvara Nikolayevna'nın aldığı nefesleri işitebiliyordu; alt kattan da kadın sesleri ve kahkahalar geliyordu, ama öyle bir his vardı ki içinde, sanki koca otelde ondan başka tek bir canlı bile yoktu. Kederinden mahvolmuş bahtsız Tanya'nın mektubunda lanet okuyup ölmesini dilemesi ürkmesine sebep olmuştu, iki yıl boyunca kendisinin ve yakınlarının hayatında onca yıkıma sebep olan o meçhul gücün odaya girmesinden ve onu yeniden yönetmesinden korkar gibi kaçamak bakışlar atıyordu kapıya.

Sinirleri yerinden oynadığında kendisine en iyi gelen ilacın çalışmak olduğunu tecrübelerinden biliyordu. Masanın başına oturması ve ne pahasına olursa olsun herhangi bir düşünce üzerinde yoğunlaşmak için kendini zorlaması gerekiyordu. Kırım'da işsiz güçsüz sıkılma ihtimaline karşı tasarladığı küçük bir derleme çalışmasının özetini çiziktirdiği defteri çıkardı kırmızı çantasından. Masanın başına oturdu ve bu özetle uğraşmaya başladı; uysal, itaatkâr ve kayıtsız ruh hali geri geliyordu sanki. Hatta özet defteri gündelik hayhuyla ilgili düşüncelere sevk etti onu. Yaşamın insana verebileceği o önemsiz ya da son derece sıradan nimetler karşılığında ne kadar fazla şeyi alıp götürdüğünü düşünüyordu. Örneğin, kırkına varmadan

kürsü edinmek, sıradan bir profesör olmak; cansız, sıkıcı, ağdalı bir dille sıradan ve üstelik başkalarına ait düşünceleri özetlemek; kısaca, vasat bir biliminsanı konumuna erişmek için, Kovrin'in on beş yıl eğitim görmesi, gecesini gündüzüne katarak çalışması, ağır bir psikolojik rahatsızlık geçirmesi, başarısız bir evlilik yapması ve unutmaktan mutluluk duyacağı envai türde bir sürü aptallığa ve haksızlığa imza atması gerekmişti. Kovrin vasat olduğunu şimdi apaçık görüyor ve bunu seve seve kabulleniyordu, çünkü fikrince, her insan olduğu şeyden memnun olmalıydı.

Özetle uğraşmak neredeyse büsbütün sakinleştirmişti Kovrin'i, ama yırtıp atılan mektup yerde bembeyaz yatıyor ve yoğunlaşmasına mâni oluyordu. Masadan kalktı, mektup parçalarını toplayıp pencereden savurdu, ama denizden hafif bir rüzgâr esince parçalar pervazın üstüne saçıldı. Korkuyu andıran o huzursuzluk yeniden sardı her yanını, sanki koca otelde ondan başka tek bir kişi bile yoktu... Balkona çıktı. Koy canlı gibi bir sürü mavi, lacivert, firuze ve ateş kırmızısı gözle ona bakıyor ve yanına çağırıyordu. Hava sıcak ve bunaltıcıydı doğrusu, biraz yüzmek iyi gelebilirdi.

Birden balkonun altından, alt kattan bir kemanla birlikte iki müşfik kadın sesi işitildi. Tanıdık bir şeydi bu. Aşağıda söylenen romansta kendini hastalık derecesinde hayallere kaptırmış bir genç kız, gece bahçede esrarengiz sesler duyan, sonra da bunun biz fanilere anlaşılmaz gelen kutsal bir ahenk olduğuna kanaat getiren bir kızdan söz ediliyordu... Kovrin'in nefesi kesildi, kalbi üzüntüyle sıkıştı ve çoktan unuttuğu harikulade ve tatlı bir sevinç titreşti göğsünde.

Koyun karşı kıyısında dalaz ya da hortuma benzeyen kara ve yüksek bir sütun belirdi. Korkunç bir süratle ko-

yun üzerinden otele doğru ilerliyordu gittikçe kararıp küçülerek, Kovrin yol vermek için son anda çekilebildi kenara... Başı açık, kır saçlı, kara kaşlı ve çıplak ayaklı keşiş göğsünde çaprazladığı kollarıyla süratle yanından geçti ve odanın ortasında durdu.

— Neden bana inanmadın? –diye imalı bir soru sordu şefkatle Kovrin'e bakarak.– Bir dâhi olduğunu söylediğimde bana inansaydın, iki yılın bu kadar hüzünlü ve boş geçmezdi.

Kovrin Tanrı'nın seçkin bir kulu ve dâhi olduğuna inanıyordu artık, kara keşişle yaptığı önceki sohbetler capcanlı zihninde belirdi ve konuşmak istedi, ama kan gırtlağından dosdoğru göğsüne akıyordu, ne yapacağını bilemeyip ellerini göğsünde gezdirdi, manşetleri kandan sırsıklam olmuştu. Paravanın arkasında uyuyan Varvara Nikolayevna'yı çağırmak istedi ve son bir gayretle seslendi:

— Tanya!

Yere düştü ve ellerinin üzerinde doğrularak yeniden çağırdı:

— Tanya!

Tanya'yı çağırıyor, çiy tanelerinin ıslattığı göz alıcı çiçeklerle dolu büyük bahçeyi çağırıyor; parkı, tüylü kökleriyle çamları, çavdar tarlasını, muhteşem çalışmalarını, gençliğini, cesaretini, sevincini çağırıyor; alabildiğine muhteşem hayatı çağırıyordu. Yerde yüzünün yanında büyük bir kan birikintisi görüyor ve halsizlikten tek kelime dahi edemiyordu, ama tarifsiz, sınırsız bir mutluluk tüm benliğini dolduruyordu. Aşağıda balkonun altında serenat çalıyor, kara keşişse kulağına bir dâhi olduğunu ve sadece zayıf insan bedeninin artık dengesini yitirdiği ve deha için kabuk görevini daha fazla yerine getiremediği için ölmekte olduğunu fısıldıyordu.

Varvara Nikolayevna uyanıp paravanın arkasından çıktığında Kovrin çoktan ölmüştü, yüzünde ise bahtiyar bir gülümseme vardı.

Çehov'un 1894'te *Artist* dergisinde yayımlanan son felsefi öyküsü *Kara Keşiş*, Lev Tolstoy'un da övgüsünü kazanan en önemli eserlerinden biridir. Öykü, görkemlilik kuruntusuna kapılan vasat biliminsanı Kovrin'le ilgilidir. Bu genç adam kendisinin bir dâhi, Tanrı'nın seçilmiş kullarından biri olduğuna inanmaktadır. Yazar bu öyküsünde delilik ile dâhilik arasındaki olası ilişkiye dikkat çeker.

Çehov 1890'lı yılların başında, rüyasında tarlaların üzerinde uçan uğursuz bir kara keşiş görmüş, uyandığında onun hakkında yazmaya karar vermişti. Ortaya çıkan öykü, kimi zaman entelektüellere yönelik bir hiciv, kimi zaman da Çehov'un kendi korkularının alegorisi olarak değerlendirildi. Öyküyü mistisizmle ilişkilendirenler de oldu. Oysa yazar, yayıncı dostu Aleksey Suvorin'e yazdığı mektupta, melankoliye kapılmadan, "soğukkanlı bir tefekkür içinde" yazdığı *Kara Keşiş* için "tıbbi bir öykü" demişti. Çehov muhtemelen bir hekim olarak 19. yüzyılın sonlarında Rusya'da birçok megalomani vakası görmüş ve bu durumu çarpıcı bir kurguya dönüştürmüştü.

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV (1860-1904): Büyük Rus tiyatro yazarı ve modern öykünün en önemli ustalarından olan Çehov, Rus edebiyatında gerçekçilikten modernizme geçişi temsil eder. Taganrog'da dünyaya geldi. Lisede Yunan ve Latin klasiklerini temel alan bir eğitim gördü. 1879'da Moskova'ya giderek tıp fakültesine yazıldı ve 1884'te doktor oldu. *Alacakaranlıkta* adlı öykü kitabıyla 1887'de Rus Akademisi tarafından verilen Puşkin Ödülü'nü kazandı. Yaklaşık bin sözcükten oluşan komik kısa öykü türünü başlı başına bir sanat haline getirdi. Önemli oyunları arasında *Ayı* (1888), *Evlenme Teklifi* (1889), *Martı* (1896), *Vanya Dayı* (1899), *Üç Kız Kardeş* (1900) ve *Vişne Bahçesi* (1903) sayılabilir.

9 786257 070935

THG 0982995 RRD

7 TL